Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Perustuslakivaliokunnalle

Muistio
7.6.2017

Asiantuntijakuuleminen 6.6.2017, täydennys

Hallituksen esitys laiksi julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden alueellista tarjoamista ja työelämäkokeilua koskevasta kokeilusta / Työelämäkokeilua koskevista säännöksistä

Valiokunnalla on käsittelyssään hallituksen esitys laiksi julkisten työvoima- ja yrityspalvelujen alueellista tarjoamista ja työelämäkokeilua koskevasta kokeilusta. Työ- ja elinkeinoministeriö täydentää lausuntoaan työelämäkokeilun osalta. Muistio on valmisteltu yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa.

Työelämäkokeilu-nimistä palvelua kokeiltaisiin neljässä kunnassa (Pori, Kuopio, Siilinjärvi ja Tuusniemi) korvaamaan kuntouttava työtoiminta niille työttömille, joille tulisi järjestää kuntouttavaa työtoimintaa. Kuntouttava työtoiminta on kunnan järjestämä sosiaalipalvelu, josta säädetään kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa (189/2001). Mainitun lain mukaan kunnan on järjestettävä kuntouttavaa työtoimintaa henkilölle, joka täyttää lain mukaiset työmarkkinatuen tai toimeentulon maksupäiviä koskevat kriteerit ja jonka työ- ja toimintakyky eivät mahdollista osallistumista työhön tai työllistymistä edistävään palveluun. Kuntouttavaa työtoimintaa ei saa järjestää yrityksissä.

Työelämäkokeiluun ohjaaminen ja toteutus

Työelämäkokeiluun päädytään aktivointisuunnitelman tai monialaisen työllistämissuunnitelman kautta. Ehdotetun lain mukaisesti työelämäkokeilua koskevan aktivointisuunnitelman laatisi kunta yhdessä henkilön kanssa. Monialaisen työllistymissuunnitelman laatimiseen osallistuisi tarvittaessa myös Kansaneläkelaitos.

Työelämäkokeiluun ohjautumisessa ja aktivointisuunnitelman laatimisessa tulee toimia yhteistyössä asiakkaan kanssa. Osana suunnitelman laatimista muun muassa arvioidaan asiakkaan työ- ja toimintakyky sekä palveluihin osallistumiseen mahdollisesti liittyvä tuen tarve. Jos henkilö on työmarkkinakelpoinen, hänet tulisi ohjata työhön tai julkisiin työvoimapalveluihin työelämäkokeilun sijaan. Mikäli työelämäkokeilu ei sovellu asiakkaalle tämän tuen tarpeen ollessa laajempi, hänelle tulisi tarjota sosiaalihuoltolain mukaista sosiaalista kuntoutusta.

Työelämäkokeilu tulisi toteuttaa siten, että se vastaisi parhaalla mahdollisella tavalla henkilön palvelutarpeisiin. Tämä tarkoittaisi esimerkiksi henkilön tarvitsemien sosiaali-, terveys- tai kuntoutuspalvelujen yhteensovittamista tai samanaikaista järjestämistä työelämäkokeilun kanssa.

Etuudet työelämäkokeilun ajalta

Työelämäkokeiluun sovelletaan, mitä työttömyysturvalaissa säädetään kuntouttavasta työtoiminnasta (kokeilulain 18 §). Työelämäkokeilu olisi työttömyysturvalain 1 luvun 5 §:ssä tarkoitettu työllistymistä edistävä palvelu ja siihen osallistuvat työnhakijat olisivat oikeutettuja samoihin työttömyysturvalain mukaisiin etuuksiin

kuin kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvat. Myös työelämäkokeilun velvoittavuuteen sovellettaisiin samoja työttömyysturvalain säännöksiä kuin kuntouttavaan työtoimintaan.

Työelämäkokeilussa olevat henkilöt saavat joko työmarkkinatukea tai toimeentulotukea. Työelämäkokeiluun osallistuvan henkilön oikeuteen saada toimintarahaa sovelletaan, mitä toimeentulotukilain (1412/1997) 10 a §:n 1 momentissa säädetään kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalle maksettavasta korvauksesta (kokeilulain 19 §). Toisin sanoen henkilöt saavat työelämäkokeilun osallistumisen ajalta kulukorvausta tai toimintarahaa, eivätkä etuudet eroa tältä osin kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvan etuuksista.

Ainoa ero kuntouttavaan työtoimintaan nähden koskee matkakorvauksia. Toisin kuin kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisesta, työelämäkokeiluun osallistumisen ajalta ei maksettaisi erillisiä matkakorvauksia. Kuten hallituksen esityksen suhdetta perustuslakiin koskevassa kohdassa todetaan, tältä osin työelämäkokeilu muuttaisi henkilöiden asemaa jonkin verran kuntouttavaan työtoimintaan osallistumiseen nähden. Osallistuminen työelämäkokeiluun rinnastuisi työvoima- ja yrityspalvelulain mukaiseen työkokeiluun, johon osallistumisesta ei makseta matkakorvauksia. Työelämäkokeiluun osallistumisesta aiheutuvia matkakustannuksia voitaisiin kuitenkin kunnan harkinnan mukaan korvata toimeentulotukilain mukaisesti ehkäisevänä toimeentulotukena lain edellytysten täyttyessä.

Matkakustannuksia voitaisiin korvata ehkäisevänä toimeentulotukena silloin, kun kustannukset tosiasiallisesti estäisivät henkilön osallistumisen työelämäkokeiluun tai aiheuttaisivat hänelle kohtuutonta taloudellista rasitetta suhteessa hänen tuloihinsa. Hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että toimeentulotukilain 13 §:n mukaan ehkäisevää toimeentulotukea voidaan myöntää muun muassa tuen saajan aktivointia tukeviin toimenpiteisiin. Henkilön ehkäisevän toimeentulotuen tarve tulisi arvioida ennen työelämäkokeilun aloittamista (suunnitelmaa laadittaessa).

Palvelusta kieltäytyminen

Työelämäkokeilua koskevat aktivointisuunnitelmaa koskevat työttömyysturvalain ja toimeentulotukilain säännökset asiakkaan osallistumisen laiminlyöntien osalta. Jos työnhakija ilman pätevää syytä kieltäytyy aktivointisuunnitelman laatimisesta tai tarkistamisesta tai omalla menettelyllään aiheuttaa, ettei suunnitelmaa voida laatia tai tarkistaa, hänellä ei ole oikeutta työttömyysetuuteen 60 päivän ajalta kieltäytymisestä lukien. Päteviä syitä ovat sairaus, tapaturma, henkilöstä itsestään riippumaton syy tai muu hyväksyttävä syy.

Toimeentulotukilain mukaan aktivointisuunnitelman (tai monialaisen työllistymissuunnitelman) laatimisesta kieltäytyvän henkilön toimeentulotuen perusosan suuruutta voidaan alentaa hänen osaltaan enintään 20 prosenttia. Asiakkaan toimeentulotuen perusosan suuruutta voidaan alentaa hänen osaltaan yhteensä enintään 40 prosenttia, jos hän toistuvasti kieltäytyy aktivointisuunnitelman laatimisesta. Alentamisen edellytyksenä on lisäksi se, että alentaminen ei vaaranna ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaista välttämätöntä toimeentuloa eikä alentamista voida muutenkaan pitää kohtuuttomana.

Toimeentulotuen alentaminen on aina harkinnanvaraista ja alentamista mietittäessä tulee kiinnittää huomiota asiakkaan elämän kokonaistilanteeseen. Toimeentulotuen alentaminen voi olla kestoltaan enintään kaksi kuukautta kerrallaan. Vastaava toimeentulotuen alentamista koskeva sääntely koskee myös kieltäytymistä tarjotusta työstä tai työvoimapalvelusta. Toimeentulotuki on viimesijainen harkinnan-

varainen etuus ja tuen saajan edellytetään myötävaikuttavan omasta toimeentulostaan ja työllisyytensä edistämisestä huolehtimiseen.

Työttömyysetuuden voi menettää, jos käyttäytyy työvoimapoliittisesti moitittavalla tavalla. Tästä säädetään työttömyysturvalain 2 a luvussa. Henkilöllä, joka ilman pätevää syytä kieltäytyy tai keskeyttää työelämäkokeilun, ei ole oikeutta työttömyysetuuteen (työmarkkinatuki, työttömyyspäiväraha) 60 päivän ajalta kieltäytymisestä tai keskeyttämisestä lukien. Jos työnhakija kuuden kuukauden tarkastelujakson kuluessa toistuvasti menettelee työvoimapoliittisesti arvioituna moitittavasti, hänelle voidaan asettaa työssäolovelvoite. Tällöin oikeus työttömyysetuuteen palautuu, kun henkilö on ollut vähintään 12 kalenteriviikkoa työssäoloehdon täyttävässä työssä, työvoimakoulutuksessa, työnhakuvalmennuksessa, uravalmennuksessa, kokeilussa, kuntouttavassa työtoiminnassa, opiskellut omaehtoisesti päätoimisia opintoja tai työllistynyt päätoimisesti yritystoiminnassa tai omassa työssä. Työttömyysturvalain 2 a luvun 13 §:ssä on säädetty pätevistä syistä palvelusta kieltäytymiseen ja palvelun keskeyttämiseen.

Hanna Liski-Wallentowitz

Hanna Liski-Wallentowitz

erityisasiantuntija
TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ